

РЕЦЕНЗИЯ

От: доц. д-р Величка Георгиева Минкова

За труда: „БУКВЕНИЯТ ЗНАК В ДЕТСКОТО ВЪЗПРИЯТИЕ”
дисертационен труд за присъждане на научно-образователната степен
„ДОКТОР“,
по научната специалност „Изкуствознание и изобразителни изкуства“ 050804

Автор: Маргарита Мирославова Дончева
Докторант в редовна форма на обучение към катедра „Дизайн за детската
среда” на Национална Художествена Академия

Научен ръководител: доц. Георги Доброславов

Дисертационният труд „Буквеният знак в детското възприятие” е с обем от 170 текстови страници и 123 илюстрации. Представен е в пет книжни тела както следва: Въведение, Глава 1 „Кратка история на писмеността и връзката ѝ с различни етапи в развитието на детската личност”, Глава 2 „Калиграфията – средство за възпитание на личността”, Глава 3 „Деца на буквите” и Заключение.

Библиографията съдържа 47 заглавия чуждестранна и българска литература и 31 интернет сайтове.

Въведението си поставя за цел да представи обща обосновка на изследваната проблематика и определи темата на труда като новаторска и дисертационна. Представена е визуалната и художествена форма на езиковите знаци като изключително значима за формиране на естетически, комуникативни и културни стойности в подрастващата личност. Докторантът посочва необходимостта от професионално внимание към типографията за деца за целите на българското образование и поставя акцент върху особеностите на детското възприятие свързано с абстракцията на фонетичния знак, аналогизиран с представата за вербален образ в развитието на общочовешката култура.

Във въведението са поставени рамките на теоретичния труд като са определени предмет, период, източници и цел. Като предмет на дисертацията са посочени две насоки на научното изследване: буквеният знак и неговото многопластово изграждане

в детското съзнание, както и връзката между периодизацията на детското развитие и история на писмеността.

Периодът, който обхваща изследването е определен от докторанта като различен за отделните разглеждани явления. Историческият преглед на развитие на писмеността е съсредоточен от началото на нейното възникване до Ренесанса. Изследваните етапи на детското развитие са определени от раждането на детето до 18 годишна възраст. Разглежданите съвременни шрифтове са създадени в периода от 1930 г. до днес, когато според автора активно развитие придобива типографията адресирана към деца.

Цел на настоящата дисертация е доказване по безспорен начин на съществената роля на процеса по създаване и възприемане на буквения знак от детето съобразно възрастовото му развитие както и необходимост от специална методика на усъвършенстване на писането.

Задачите за доказване на основната цел на изследването са формулирани в определена последователност като:

Кратка история на писмеността и връзката ѝ с различни етапи в развитието на детската личност;

Изследване на връзката между развитието на калиграфията и развитие на детската личност;

Анализ на съвременни шрифтови стандарти подходящи за детските възприятия;

Провеждане на експериментално изследване за целите и задачите на дисертацията посредством анкета за изявено предпочитание към няколко съвременни шрифтови стандарти проведено с деца от възрастови групи I до IV клас; V до VIII клас; IX до XII клас.

Хипотезата, която Маргарита Дончева поставя е ясно формулирана. Изследването е насочено към доказване на аналогична връзка между историческото развитие на писмеността в човешката цивилизация и многопластово изграждане на буквения знак в детското съзнание съпроводени от емоционални преживявания съобразно възрастовата група.

Методологията на изследването съчетава различни начини на доказване на основната теза като диахронен, сравнителен анализ, аналитичен метод и графологично изследване. Представен е списък на използваната терминология и нейното конкретно значение за труда.

В първа глава „Кратка история на писмеността и връзката ѝ с различните етапи в развитието на детската личност е представена писмеността като знак за готовност на човешкото същество да комуникира чрез образ и звук, да предава информация във времето. Съществена част от главата е отредена на уникално по своята същност диахронно сравнение на развитие на писмеността и аналитичен паралел с етапите на детското развитие. Докторантът умело сравнява първосигналния начин на общуване на детето в първите месеци от неговия живот със съобщенията предавани от първобитните хора чрез звукови сигнали предхождащи зрителните. Представени са „простите предметни писма” като първоизточници на писмеността изискващи предварителна договореност между членовете на общността, договореност за абстрактни представи, която е основополагаща за появата на писмените знаци.

Маргарита Дончева открива съществени прилики между предметните писма и структурата на играчките за деца във възрастовата група от 0 – 3 г. Този анализ е особено интересен и води до оригинални съждения и изводи, нови за теоретичната литература в тази област. Те могат да послужат за по-обстойни научни търсения на авторката и създаване на друг значим изследователски труд.

В хода на изследването докторантът намира логична визуална обвързаност между идеограмната писменост и образността в детската рисунка. Обследвани са идеограмните системи от знаци на шумерските идеограми, египетските йероглифни знаци, йероглифното критско писмо, финикийската азбука, гръцката азбука. В научния анализ се проследява едновременно развитието на човечеството и на изкуството на писмеността. Приложени са примери за социалните и морални стойности на обществата на Древногръцката и Римска цивилизация като се търсят и намират връзки с периоди от детското развитие.

Изкуството на Римската цивилизация и в частност на писмеността според докторанта могат да бъдат аналогизирани и сравнявани с периода на детското развитие между V – VII клас, когато се придобиват умения и опит в писането на текст и стремеж към красиво изписване.

Маргарита Дончева излага категорично тезата, че по време на пубертета много от децата сменят почерка си, после се връщат към установения преди, но с нови елементи. Тази драстична промяна на графичния израз е отражение на своеобразното търсене на самия себе си.

Освен анализ на световната история на буквения знак в полза на настоящия труд е направен преглед на българската писменост от създаването на българската държава през VII век. Представено е съвършеното творение на Константин Кирил

Философ Глаголица и Кирилицата оформила писмеността на славянските народи в цяла Източна Европа.

Докторантът използва като обосновка и защита на основната теза историческа справка за развитие на писмеността по време на Средновековието. Представени са достиженията на Ренесансова Италия в развитие на изкуството, научните изследвания за света, калиграфията и в тази връзка появата на първия трактат върху шрифта на Феличе Феличиано. Историческият период се сравнява аналогизира с 16 годишните деца притежаващи умения и качества както и желание за самостоятелност.

Новите етапи в развитието на човечеството и писмеността предполагат сравняване с етапите на развитие на юношата. Според докторанта възрастта 16 – 18 г. интерпретира съответната съвременност. Авторът представя съвременния феномен „графити” като проява на свободна форма на изява в търсене на художественост и естетика.

Във втората глава „Калиграфията – средство за възпитание на личността” е представен исторически преглед на бързописната форма, свободна и утвърждаваща се, подлежаща на варианти и интерпретации. Разгледана е появата и развитието през XV век в Италия на Хуманистичния минискул и неговата бързописна форма Хуманистичния курсив станал, основа за създаване на множество шрифтови стандарти. Следва преглед на стила Рококо и Барок, оказали влияние върху курсивните шрифтове с добавяне на характерна орнаменталност. Техническите особености за изписване на шрифта Копърплейт от Дейвид Харис са представени като системни и ясни правила, особено полезни с изискването към избор на инструмент, регулиране на натиска, свързване на буквите и т.н. Подобен подход в научната литература е особено подходящ, защото привежда теорията към практиката. Показва не само добрата теоретична подготовка на Маргарита Дончева, но превръща нейния труд в методично помагало за учащите се студенти.

Докторантът акцентира своя научен анализ и върху „краснописането” като част от учебната програма в училищата на Възрожденска България. Културно – просветното движение има своите национални будители с интелект и морални достойнства, чиято енергия е насочена към възпитание и образование на младата личност. Направен е обстоен анализ на „Рибения буквар” на Петър Берон, „Славянобългарское детеводство” на Неофит Бозвели, Помагало по Краснопис на Христо Данов, „Примери за краснописание” на Игнатий Цветков.

В подкрепа на изказаните твърдения за неразривната връзка между качествата на личността и визуалната стойност на почерка, докторантката разглежда писмата на велики емблематични за българската история личности като Васил Левски, Антим I, Христо Ботев, Хаджи Димитър. В подкрепа на посочените факти се изследват методите в обучението по краснопис по време на Възраждането в България като се прави паралелно сравнение с днешната система на обучение по писане.

Авторът изследва много значимия проблем в началните класове - изписване на букви. Задълбоченото търсене води до много необходимия преглед на състоянието на учебните помагала по писане ползвани в настоящия момент в българското училище. Подкрепям изказаната критика цитирам: „оформлението е неестетично, нехармонично и напълно объркващо малките ученици”. Маргарита Дончева доказват това твърдение с приложените образци, посочва редица визуални проблеми и дава определено ценни препоръки.

В третата глава „Децата на буквите” докторантът си поставя за цел да представи многообразието от шрифтове създадени за деца. Представени са няколко базови шрифтове фундаментални за развитието на шрифтовото богатство предназначено за света на детето. Към тях са приложени общи изисквания свързани с простотата на възприятие и лесната четимост. Забележителен е подхода при структуриране на изследователския анализ в раздели, които носят наименования инспирирани от визуалните им стойности и въздействие близки до детската психика и начина на словесно изразяване като „Семпло и симпатично”, „Дебеланковци”, „Смела рисунка”, „Игра на криеница”, „Готина Готика” и т.н.

Естествен финал на подобно изследване на шрифтове за деца е въпроса „Лесно ли се пише като децата?”. Един от разпространените прийоми при тяхното създаване, както изтъква докторанта, е идеята да се наподобят детски почерк. Предизвикателството е голямо, а задачата е трудно решима от възрастния, защото детето ползва съвсем различна логика на построение на буквата и се ръководи от собствената си представа за нея. Маргарита Дончева представя разнообразни примери на подобни художествени концепции от световно известни автори както и на разработки на студенти от НХА.

В Заключението на дисертационния труд се изтъква идеята за буквата като непрестанно развиващ се процес на редуващи се звук и знак, претърпял културно еволюиране. Авторът прави своите обобщения за стремежа към осъвършенстване на почерка, който развива цялостно личността, за свободната калиграфска форма вълнуваща младежите. Според нея комуникационните умения са основните

качества, по които се оценява личността в обществото. Добрата комуникация е условие за адаптация и намиране на признание, а писмената култура е проява на комуникационни умения.

Научните приноси са синтезирани в седем постановки, които отразяват постигнатото в цялостното изследване. Те напълно се потвърждават от съдържанието и качеството на труда.

Авторефератът отразява коректно оригиналността на изследването. Публикациите на Маргарита Дончева представят високото ниво на нейната научна подготовка както и отговорното отношение към научното изследване.

Предвид значимостта на труда и за неговото представяне на професионалната аудитория, обръщам внимание за правилното прилагане на стандартите за цитиране в научната литература. Като незначителна и несъзнателна грешка считам несъответствието в номерацията на страниците, след 146 следва 159 без да се губят части от текста в смислово отношение.

Трудът притежава висока стойност и оригиналност, а неговите научни качества имат голямо практическо значение за всички дизайнери, художници, педагози работещи в областта на детската среда.

Оценката ми за дисертацията, автореферата, научните публикации и научните приноси е положителна. Позовавайки се на направения анализ на научния труд, препоръчвам на научното жури, да оцени по качества изследователския текст и неговите безспорни приноси, и да присъди научната и образователна степен „доктор” на Маргарита Мирославова Дончева.

доц. д-р Величка Минкова